

Список використаної літератури

1. Антонова Ю. А. Аватар как элемент самопрезентации в социальной сети / Ю. А. Антонова, С. А. Демина // Лингвокультурология. – 2012. – № 4 – С. 15–20.
2. Гоффман И. Представление себя другим в повседневной жизни / И. Гоффман. – Москва : Канон-пресс-ц, 2000. – 304 с.
3. Римский В. Воздействие сети Интернет на социальную активность, формирование и развитие идентичностей / В. Римский // Вестник общественного мнения. – 2009. – № 1. – С. 86–97.
4. Соколов М. Онлайн-дневник, теории виртуальной идентичности и режимы раскрытия персональной информации / М. Соколов. // Личность и межличностное взаимодействие в сети Internet. – Санкт-Петербург : Издательство СПбГУ. – 2006. – С. 9–39.
5. Черняева К. О. Культурная идентификация в социальных сетях Интернета / К. О. Черняева // Вестник ПАГС. – 2010. – № 1 (22). – С. 209–214.
6. Янчук В.А. Введение в современную социальную психологию / В. А. Янчук – Минск : АСАР. – 2005. – 768 с.
7. Белинская Е. П. Интернет и идентификационные структуры личности. [Электронный ресурс] / Е. П. Белинская // Конференция на портале Аудиториум «Социальные и психологические последствия применения информационных технологий» – Режим доступа : <http://banderus2.narod.ru/70244.html>
8. Жичкина А. Е. Стратегии самопрезентации в Интернет и их связь с реальной идентичностью [Электронный ресурс] / А. Е. Жичкина, Е. П. Белинская // Статья – Режим доступа: <http://flogiston.ru/articles/netpsy/strategy>
9. Федорова Н. А. Проблема самопрезентации в современной социальной психологии : использование понятийного аппарата теории деятельности [Электронный ресурс] / Н.А. Федорова – Режим доступа : http://www.ipras.ru/cntnt/rus/dop_dokume/mezhdunaro/nauchnye_m/razdel_3_a/fedorova_n.html.

УДК 159.9

Усенко О.С.

Вплив особливостей стосунків в сім'ї на утворення агресивних реакцій в юнацькому віці

Анотація. У статті подано стислий теоретичний огляд літератури з проблем агресивності, впливу стосунків у родині на утворення агресивних реакцій, специфіки юнацького періоду розвитку. Представлено результати діагностичного дослідження щодо рівня агресивності у юнаків, детермінант його підвищення.

Ключові слова: юнацький вік, агресивність, пряма, непряма, фізична, вербальна агресія.

Усенко Е. С. Влияние особенностей отношений в семье на возникновение агрессивных реакций в юношеском возрасте

Аннотация. В статье дано краткий теоретический обзор литературы по проблемам агрессивности, влияния отношений в семье на возникновение агрессивных реакций, специфики юношеского периода развития. Предоставлены результаты диагностического исследования по уровню агрессивности юношей, детерминант его повышения.

Ключевые слова: юношеский возраст, агрессивность, прямая, непрямая, физическая, вербальная агрессия.

Usenko O. S. The influence of family relationships on the occurrence of aggressive responses in adolescence.

Summary. The article gives a brief theoretical examination of the literature on issues of aggressiveness, the impact of family relationships on the occurrence of aggressive reactions, specificity the youth development period. Provided are the results of the diagnostic study on the level of aggressiveness of youths, and the determinant of its increase.

Key-words: adolescence, aggression, direct, indirect, physical, verbal aggression.

Постановка проблеми. Для того щоб зрозуміти проблему агресивної поведінки юнаків та виробити шляхи її корекції, перш за все, потрібно зрозуміти чому, під впливом яких чинників вона виникає. Означена проблема не втрачає своєї актуальності та потребує досконалого вивчення майбутніми фахівцями-психологами.

Підставами для написання цієї роботи стало доповнення отриманих теоретичних даних живою практикою психологічного дослідження агресивності та її джерел.

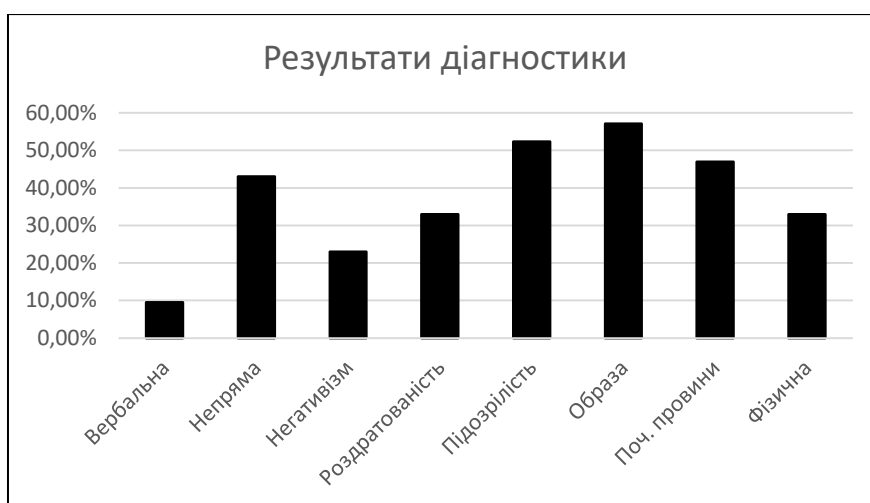
Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему агресивних реакцій на особливості стосунків у родині досліджували як вітчизняні: (Л.Виготський, С.Рубінштейн, С.Міхейкіна тощо), так і зарубіжні: (З.Фрейд, К.Лоренц, А.Бандура, В.Макдугал, Г.Мюррей, Л.Аткінсон, Е.Сміт тощо) науковці. Зокрема, З. Фрейд розглядав агресію як результат прояву Едипового комплексу і придушення інстинктивних лібідних прагнень в ранньому дитинстві. К.Лоренц бачить в агресивності початкову енергію волі. А.Бандура виділив типи агресивних дій. Згідно епігенетичної теорії Е.Еріксона, ворожість людини є наслідком несформованості базисної довіри до світу на першому році життя тощо [цит.за1]. Агресивна поведінка за Е.Фромом обумовлена захистом життєво важливих для індивіда інтересів. Д.Доллард у своїй теорії зазначає, що породжує агресію стан фрустрації [2]. В.А.Багіна вважає, що витoki агресивних тенденцій найчастіше зароджуються у негативному досвіді соціальної взаємодії з навколишньою реальністю [3]. Проблему агресії також розглядали: Л. Берковіц, А. Реан, М.С. Калістратова.

Важливу роль у нашому дослідженні відіграє також віковий період (юність) як категорія конкретно-історична (за Л.С. Виготським), як складний період підготовки до життя в дорослому світі. Юнаки часто (на думку К.Долджина) копіюють агресію у сім'ї, свідками якої вони є [4].

Мета статті. За допомогою теоретичних матеріалів та діагностики визначити ситуації та чинники, в яких формується агресивність, її види, доповнити знання щодо уникнення агресивних реакцій у юнацькому віці.

Викладення основного матеріалу. Нами було проведено емпіричне дослідження агресивності. Воно проходило протягом листопада 2016 року, вибірка складала – 21 особу (учні 11 класу № 46). Дослідження проходило у два етапи. На першому, теоретичному – оброблялася література з метою уточнення та покращення відомостей щодо агресивності, її джерел та видів її прояву, на другому проводилася діагностика за допомогою спостереження, бесід, методики Баса-Дарки. Методика спрямована на виявлення у юнаків агресивності та її форм прояву.

У результаті було виявлено дані, які графічно зображені в Рис.1

Рис.1 Кількісні показники діагностики (методика Баса-Дарки)

За даними діаграми ми спостерігаємо, що агресивність у даній вибірці проявляється через образу, підозрілість та почуття провини найчастіше. Роздратованість, фізична та непряма агресія проявляється рідше і лише у окремих юнаків. Вербальна агресія та негативізм за отриманими результатами майже не проявляється у групі. Таким чином, ми бачимо, який вид агресії проявляється найчастіше, та можемо покласти зусилля на те, щоб контролювати її.

- Фізична агресія: підвищений рівень має 33% опитаних. Це означає, що досліджувані можуть використовувати фізичну силу проти іншої особи.

- Вербальна агресія: середній рівень має 9.5% опитаних. Це свідчить про те, що негативні почуття вони майже не проявляють через форму словесних образ.

- Непряма агресія: дуже високий рівень має 43% опитаних, вона спрямована на іншу особу у вигляді злісних пліток, жартів, спостерігається у вибухах люті, крику тощо.

- Негативізм: підвищений рівень має 23% опитаних. Це проявляється у такій формі поведінки, яка спрямована зазвичай проти авторитету вчителя.

- Роздратованість: дуже високий рівень має 33% опитаних, вона виявляється у готовності до її прояву при щонайменшому збудженні, запальності.

- Підозрілість: дуже високий рівень має 52,3% опитаних. Це означає, що прояви агресії можуть бути виражені через недовіру та обережність по відношенню до людей.

- Образа: підвищений рівень демонструє 57,1% опитуваних. Швидше за все, відчуття, викликане заздощами, ненавистю до оточуючих і є одним із проявів агресії.

- Почуття провини: середній рівень прояву має 47% опитаних. Це означає, що досліджуваний висловлює можливе переконання в тому, що він є поганою людиною.

Аналізуючи результати проведення дослідження нами було виявлено: емоційно-особистісна сфера досліджуваних привертає увагу майбутнього спеціаліста-психолога та потребує корекції. Зважаючи на те, що непряма агресія виникає з пригніченої прямої агресії, це проявлялося у злісних зауваженнях, ворожих жартах і злих плітках, які ми спостерігали у класі. Образа була присутня у вигляді звинувачування юнаками одне одного. У агресивних юнаків контролюючим фактором є страх покарання або внутрішній контроль над агресією взагалі відсутній.

Крім того, предметом дослідження було визначення джерел підвищеної агресивності. Проведена нами бесіда з опитуваними визначила, що взаємини у родині є одним з основних чинників впливу на підвищення агресії. Особливо яскраво для сімейних стосунків є такі помилки у вихованні: надмірна турбота, встановлення відносин залежності, подолання опору, придушення волі, створення безпеки, придушення агресивності, надмірне втручання в світ дитини, прагнення прискорити розвиток дитини. Або навпаки: байдуже ставлення до дітей, дратівливість, запальність, надмірна суворість батьків. Найчастіше, ще з дитинства батьки виховуючи дитину, вчать захищати себе. Одним із прикладів демонструють фізичну агресію, але це не завжди родинний фактор. Зокрема, такої думки притримується Л. Берковіц [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Після проведення дослідження, ми можемо точніше визначити види агресії та джерела її виникнення. Родина може бути фактором підвищення агресивності. Наприклад, джерелами агресії у юнацькому віці можуть бути: негативний досвід у сім'ї, відсутність єдиного педагогічного підходу у сімейному вихованні, приклад батьків, сім'ї з низьким соціально-економічним статусом. У даній статті представлена лише незначна кількість інформації з дослідження цієї проблеми. У перспективі є поглиблення досліджень проблем агресії та шляхів її виникнення.

Список використаної літератури

1. Маклаков А. Г. Общая психология: Учебник для вузов. / А. Г. Маклаков — СПб.: Питер, 2010. — 583 с.

2. Михейкина С. В. Психологические особенности агрессивного поведения и его коррекция в юношеском возрасте / С. В. Михейкина [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://search.rsl.ru/ru/record/01003245075>
3. Багіна В. А. Ученые записки университета им. П. Ф. Лесгафта / В. А. Багіна, О. А., Боровкова, О. Є. Понімасов, С. В. Ніколаєв // [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-vozpriyatiya-i-ponimaniya-studentami-fizkulturnogo-vuza-proyavleniy-agressii-i-agressivnogo-povedeniya-v-obschestve>
4. Долджин К. Психология подросткового и юношеского возраста / Ким Долджин, Филип Райс [Электронный ресурс] / Режим доступа: http://www.e-reading.mobi/bookreader.php/1025802/Rays_-_Psihologiya_podrostkovogo_i_yunosheskogo_vozrasta.html
5. Берковиц Л. Агрессия: причины, последствия и контроль. / Л. Берковиц — СПб.: Прайм — ЕВРОЗНАК, 2001. — 512 с.